DOMSTOLENS DOM

11. april 2000 *

I de forenede sager C-51/96 og C-191/97,

angående anmodninger, som Tribunal de première instance de Namur (Belgien) i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) har indgivet til Domstolen for i de for nævnte ret verserende sager,

Christelle Deliège

mod

Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL,

Ligue belge de judo ASBL,

Union européenne de judo (sag C-51/96)

og

Christelle Deliège

* Processprog: fransk.

mod

Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL,

Ligue belge de judo ASBL,

François Pacquée (sag C-191/97),

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF) og EF-traktatens artikel 60, 66, 85 og 86 (nu artikel 50 EF, 55 EF, 81 EF og 82 EF),

har

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten, G.C. Rodríguez Iglesias, afdelingsformændene J.C. Moitinho de Almeida, D.A.O. Edward og L. Sevón samt dommerne P.J.G. Kapteyn, J.-P. Puissochet, G. Hirsch, P. Jann og H. Ragnemalm (refererende dommer),

generaladvokat: G. Cosmas
justitssekretær: assisterende justitssekretær H. von Holstein,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— Christelle Deliège ved advokaterne L. Misson og B. Borbouse, Liège

— Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL ved advokaterne C. Dabin-Serlez og B. Lietar, Wavre

— Ligue belge de judo ASBL ved advokaterne G. de Smedt og L. Carle, Lokeren, og ved advokaterne H. van Houtte og F. Louis, Bruxelles, og Ligue belge de judo og François Pacquée ved advokat G. de Smedt (sag C-191/97)

— den belgiske regering ved kommitteret J. Devadder (sag C-51/96 og C-191/97) og ved kontorchef R. Foucart (sag C-191/97), begge Ministeriet for Udenrigsanliggender, Udenrigshandel og Udviklingssamarbejde, som befuldmægtigede

— den tyske regering ved afdelingschef E. Röder og fuldmægtig S. Maass (sag C-51/96) og ved E. Röder og kontorchef C.-D. Quassowski (sag C-191/97), alle Forbundsøkonomiministeriet, som befuldmægtigede

— den græske regering ved konsulent hos statens advokat G. Kanellopoulos og konsulent P. Mylonopoulos, Sekretariatet for EF-ret, Udenrigsministeriet, som befuldmægtigede

— den spanske regering ved statens advokat, L. Pérez De Ayala Becerril, som befuldmægtiget (sag C-191/97)

— den franske regering ved kontorchef C. de Salins og fuldmægtig A. de Bourgoing, begge Juridisk Tjeneste, Udenrigsministeriet, som befuldmægtigede

— den italienske regering ved afdelingschef, professor U. Leanza, Juridisk Tjeneste, Udenrigsministeriet, som befuldmægtiget, bistået af statens advokat, D. Del Gaizo (sag C-51/96)

— den nederlandske regering ved kommitteret A. Bos (sag C-51/96) og konsulent J.G. Lammers (sag C-191/97), begge Udenrigsministeriet, som befuldmægtigede

— den østrigske regering ved kontorchef W. Okresek (sag C-51/96) og gesandt C. Stix-Hackl (sag C-191/97), begge Udenrigsministeriet, som befuldmægtigede

— den finske regering ved juridisk konsulent T. Pynnä, Udenrigsministeriet, som befuldmægtiget

— den svenske regering ved kontorchef E. Brattgård (sag C-51/96) og afdelingschef L. Nordling (sag C-191/97), begge Handelsafdelingen, Udenrigsministeriet, som befuldmægtigede

— den norske regering ved fungerende afdelingschef B.B. Ekeberg, Udenrigsministeriet, som befuldmægtiget

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved juridisk konsulent A. Caeiro og W. Wils, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 23. februar 1999 er afgivet mundtlige indlæg af Christelle Deliège ved advokaterne L. Misson og B. Borbouse, af Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL ved advokat B. Lietar, af Ligue belge de judo ASBL og François Pacquée ved advokaterne L. Carle og F. Louis og advokat T. Geurts, Termonde, af den belgiske regering ved kommitteret A. Snoecx, Ministeriet for Udenrigsanliggender, Udenrigshandel og Udviklingssamarbejde, som befuldmægtiget, af den danske regering ved kontorchef J. Molde, Udenrigsministeriet, som befuldmægtiget, af den græske regering ved G. Kanellopoulos, af den spanske regering ved statens advokat, N. Díaz Abad, som befuldmægtiget, af den franske regering ved A. de Bourgoing, af den italienske regering ved D. Del Gaizo, af den nederlandske regering ved konsulent M.A. Fierstra, Udenrigsministeriet, som befuldmægtiget, af den finske regering ved T. Pynnä, af den svenske regering ved kontorchef A. Kruse, Udenrigsministeriet, som befuldmægtiget, og af Kommissionen ved W. Wils,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 18. maj 1999,

afsagt følgende

Dom

1 Ved kendelse af 16. februar 1996 (sag C-51/96), indgået til Domstolen den 21. februar 1996, og ved afgørelse af 14. maj 1997 (sag C-191/97), indgået til Domstolen den 20. maj 1997, har Tribunal de première instance de Namur — henholdsvis vedrørende en begæring om foreløbige forholdsregler og vedrørende realiteten — i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) forelagt to præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF) og EF-traktatens artikel 60, 66, 85 og 86 (nu artikel 50 EF, 55 EF, 81 EF og 82 EF).

2 Spørgsmålene er blevet rejst under to sager mellem Christelle Deliège og Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL (det franskprogede judoforbund, herefter »LFJ«), Ligue belge de judo ASBL (det belgiske judoforbund, herefter »LBJ«) og sidstnævntes formand, François Pacquée, vedrørende afvisningen af at udtage hende til at deltage i den internationale judoturnering i Paris i vægtklassen under 52 kg.

Organisatoriske regler og regler om udtagelse inden for judosporten

3 Den individuelle kampsport judo organiseres på verdensplan af Fédération internationale de judo (herefter »FIJ«). På europæisk plan findes der et forbund kaldet Union européenne de judo (herefter »UEJ«), hvori de forskellige nationale forbund er sammensluttet. Det belgiske forbund er LBJ, som hovedsagelig beskæftiger sig med internationale turneringer og udtager judokæmpere med henblik på deltagelse i sådanne turneringer. LBJ består af to regionale forbund, Vlaamse Judofederatie (det flamske judoforbund, herefter »VJF«) og LFJ. LBJ's medlemmer er de to regionale forbund og de klubber, der er medlem heraf.

Judokæmperne er tilknyttet en klub, der selv er medlem af det regionale forbund, som udsteder en licens til judokæmperne, som er nødvendig for deltagelse i træning og turneringer. Indehaveren af en licens skal påtage sig at opfylde alle de forpligtelser, som det regionale forbund pålægger ham i henhold til sine vedtægter og reglementer.

4 Judokæmperne klassificeres traditionelt efter køn i syv vægtklasser, således at der i alt er 14 forskellige kategorier. I forbindelse med et teknisk møde i Amsterdam den 5. februar 1994 og den ordinære kongres i Nicosia den 9. april 1994 vedtog UEJ's forretningsudvalg nogle regler for deltagelse i de europæiske såkaldte kategori A-turneringer. I disse turneringer kunne der — ligesom ved europamesterskaberne i maj 1996 — opnås point til de europæiske ranglister, der kunne være afgørende for kvalifikationen til De Olympiske Lege i Atlanta i 1996. Det var bestemt, at kun de nationale forbund kunne tilmelde deres judokæmpere, og at der for hvert europæisk forbund kunne tilmeldes syv judokæmpere af hvert køn til opførelse på ranglisterne, dvs. i princippet én judokæmper pr. kategori. Hvis der ikke var udpeget nogen judokæmper i en kategori, var det dog muligt at tilmelde to i en anden kategori, idet den øvre grænse på syv mænd og syv kvinder aldrig kunne overskrides. Som forklaret af LFJ under retsmødet for Domstolen, havde judokæmperens nationalitet ingen betydning i denne forbindelse, idet der kun blev taget hensyn til den pågældendes tilknytning til det nationale forbund.

5 Det fulgte bl.a. af de kriterier for udtagelse til De Olympiske Lege i Atlanta, som FIJ vedtog den 19. oktober 1993 i Madrid, at følgende var kvalificeret til legene i hver kategori: de otte bedst placerede ved de sidste verdensmesterskaber samt et bestemt antal judokæmpere for hvert kontinent (for Europas vedkommende ni mænd og fem kvinder i hver kategori), som skulle fastlægges på grundlag af de resultater, den enkelte judokæmper havde opnået i et vist antal turneringer i perioden op til De Olympiske Lege. UEJ præciserede i denne forbindelse på mødet i Amsterdam og på kongressen i Nicosia, at der ville blive taget hensyn til de tre bedste resultater i kategori A-turneringerne og senioreuropamesterskaberne

i perioden fra verdensmesterskaberne i 1995 til europamesterskaberne i 1996. Det blev endvidere bestemt, at det var forbundene og ikke judokæmperne personligt, der kvalificerede sig.

Hovedsagerne og de præjudicielle spørgsmål

6 Christelle Deliège har dyrket judo siden 1983, og hun har siden 1987 opnået fremragende resultater i vægtklassen under 52 kg, idet hun har vundet flere belgiske mesterskaber, et europamesterskab og et verdensmesterskab for judokæmpere under 19 år og flere andre sejre og fornemme placeringer i internationale turneringer. Der er uenighed mellem parterne i hovedsagerne om Christelle Deliège's status, idet hun selv hævder, at hun dyrker judo professionelt eller halvprofessionelt, mens LBJ og LFJ gør gældende, at judo er en sport, der i Europa, og særligt i Belgien, dyrkes af amatører.

7 Christelle Deliège har anført, at de ansvarlige personer i LFJ og LBJ siden 1992 har opstillet ulovlige hindringer for hendes karriere. Hun er navnlig utilfreds med, at hun blev forhindret i at deltage i De Olympiske Lege i Barcelona i 1992, og at hun hverken blev udtaget til verdensmesterskaberne i 1993 eller til europamesterskaberne i 1994. I marts 1995 fik Christelle Deliège besked om, at hun ikke var forhåndsudtaget til De Olympiske Lege i Atlanta. I april 1995 blev hun midt under sine forberedelser til europamesterskaberne, som skulle afholdes i maj, holdt ude fra det belgiske hold til fordel for en judokæmper, der hørte under VJF. I december 1995 blev hun afskåret fra at deltage i den internationale kategori A-turnering i Basel.

8 LFJ har gjort gældende, at Christelle Deliège gentagne gange er kommet i konflikt med trænere, medlemmer af udtagelseskomitéer eller andre ansvarlige personer i

LFJ og LBJ, og at hun er udisciplineret og bl.a. har været midlertidigt udelukket fra alle aktiviteter i forbundenes regi. Desuden er hun stødt på vanskeligheder af sportslig karakter, idet Belgien har mindst fire judokæmpere på højt plan i vægtklassen under 52 kg. LBJ har anført, at beslutningerne om udtagelse af judokæmpere til deltagelse i de forskellige turneringer og mesterskaber træffes af forbundets nationale sportsudvalg, som er et organ med ligelig repræsentation af medlemmer af VJF og af LFJ.

9 De faktiske omstændigheder, der umiddelbart danner baggrund for hovedsagerne, vedrører deltagelsen i den internationale kategori A-turnering i Paris den 10. og 11. februar 1996. Da LBJ udtog to andre judokæmpere, som efter Christelle Deliège's opfattelse havde opnået dårligere sportslige resultater end hende, indgav hun den 26. januar 1996 begæring om foreløbige forholdsregler til Tribunal de première instance de Namur.

Sag C-51/96

10 Christelle Deliège nedlagde i sin begæring om foreløbige forholdsregler for Tribunal de première instance de Namur påstand om, at det blev pålagt LFJ og LBJ at træffe alle fornødne foranstaltninger med henblik på at sikre hendes deltagelse i turneringen i Paris, og om at der blev forelagt Domstolen et præjudicielt spørgsmål angående den ulovlige karakter af de af UEJ opstillede regler vedrørende det begrænsede antal judokæmpere for hvert nationalt forbund og tilladelserne fra forbundene til deltagelse i individuelle kategori A-turneringer i relation til traktatens artikel 59, 60, 66, 85 og 86. Den 9. februar 1996 adciterede Christelle Deliège UEJ, idet hun nedlagde påstand om, at det blev pålagt samtlige arrangører af kategori A-turneringer foreløbigt at acceptere enhver tilmelding fra hendes side, uanset om hun var udtaget af sit nationale forbund.

11 Ved kendelse af 6. februar 1996 forkastede Tribunal de première instance de Namur Christelle Deliège's begæring om foreløbige forholdsregler for så vidt angår hendes deltagelse i turneringen i Paris, men retten forbød LBJ og LFJ at træffe nogen form for beslutninger, der ville indebære, at Christelle Deliège ikke blev udtaget til fremtidige turneringer, indtil parterne endnu en gang havde haft lejlighed til at fremsætte bemærkninger vedrørende de øvrige punkter i begæringen.

12 Ved kendelse af 16. februar 1996 afviste retten først adcitationen af UEJ.

13 Den forelæggende ret bemærkede dernæst, at sportsudøvelse i henhold til Domstolens praksis henhører under fællesskabsretten, for så vidt som den kan være en økonomisk virksomhed som omhandlet i EF-traktatens artikel 2 (efter ændring nu artikel 2 EF). Som følge af den seneste udvikling inden for sportsudøvelse, er sondringen mellem amatører og professionelle blevet udvisket. Sportsudøvere på højt plan kan ud over præmier og forskellige former for støtte opnå betydelige indtægter, fordi de er kendte, hvorfor de leverer økonomiske ydelser.

14 Ifølge den forelæggende ret har Christelle Deliège i tilstrækkelig grad godtgjort, at hun skal betragtes som en tjenesteyder som omhandlet i traktatens artikel 59, 60 og 66. Det konsekvente krav om en national kvote og om en udtagelse på nationalt plan synes at udgøre en hindring for den frie adgang til at levere en økonomisk ydelse. Det kan i øvrigt ikke med rimelighed gøres gældende, at den af Christelle Deliège krævede adgang til turneringerne vil føre til, at alle og enhver vil kunne deltage i hvilken som helst turnering, idet en turnering kan være åben for alle sportsudøvere, der opfylder nogle objektive egnethedskriterier, hvilket erfaringerne inden for andre, lignende sportsgrene har vist.

15 Under hensyn til, at De Olympiske Lege i Atlanta var nært forestående, og at en sportskarriere på højt plan er relativt kort, fandt den nationale ret således, at Christelle Deliège's begæring om, at der blev forelagt Domstolen et præjudicielt spørgsmål, var »åbenbart relevant«. Det forhold, at der ikke var anlagt sag vedrørende realiteten, fandtes ikke at være til hinder for, at der blev forelagt et præjudicielt spørgsmål. Spørgsmålet kunne betragtes som et led i afgørelsen af sagen om foreløbige forholdsregler eller som et led i bevisførelsen med henblik på at fremme en sag vedrørende realiteten, som Christelle Deliège syntes at have til hensigt at anlægge.

16 Tribunal de première instance de Namur's afdeling for sager om foreløbige forholdsregler forelagde derfor Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Er regler, hvorefter en sportsudøver, der er professionel, halvprofessionel eller aspirerer til en sådan status, skal have en tilladelse fra eller være blevet udtaget af sit nationale forbund for at kunne deltage i en international turnering, og hvorefter der i forbindelse med tilmeldingen gælder nationale kvoter eller lignende turneringer (o.a.: skal formentlig være 'betingelser'), i strid med Romtraktaten, navnlig artikel 59-66 og artikel 85 og 86?«

17 Med henblik på en foreløbig løsning bemærkede den forelæggende ret endelig, at de påstande, Christelle Deliège havde nedlagt over for LBJ og LFJ, ikke kunne tages til følge. Retten fandt dog, at der skulle sikres hende en beskyttelse mod en alvorlig skade ved hjælp af en foreløbig løsning, som ikke skadede de øvrige sportsudøveres interesser.

18 Retten bestemte således, at det, indtil der er truffet afgørelse i en sag vedrørende realiteten, blev forbudt LBJ og LFJ at foretage handlinger, der begrænser eller

hindrer Christelle Deliège's frie adgang til at udøve sin virksomhed som judokæmper, navnlig i forbindelse med nationale og internationale turneringer, og som ikke er objektivt begrundede, enten under hensyntagen til hendes sportslige kvalifikationer eller indstilling eller ud fra en bedømmelse af hendes præstationer i forhold til andre konkurrerende judokæmperes. Denne foranstaltning skulle ophøre med at have virkning en måned efter afsigelsen af kendelsen, medmindre Christelle Deliège forinden anlagde sag vedrørende realiteten.

Sag C-191/97

19 Ved stævninger af 27. februar og 1. marts 1996 anlagde Christelle Deliège sag vedrørende realiteten ved Tribunal de première instance de Namur mod LFJ, LBJ og François Pacquée. Christelle Deliège nedlagde for det første påstand om, at det blev fastslået, at det system for udtagelse af judokæmpere til internationale turneringer, som gælder i henhold til de to nævnte forbunds regler, er ulovligt, for så vidt som det giver forbundene beføjelser, der kan hindre judokæmpernes ret til fri udveksling af tjenesteydelser og deres adgang til fri erhvervsudøvelse, for det andet om, at der blev forelagt Domstolen et præjudicielt spørgsmål, for det tredje om, at der blev fastlagt en foreløbig løsning, såfremt der blev forelagt et sådant spørgsmål, og for det fjerde om, at LFJ og LBJ blev tilpligtet at betale hende 30 mio. BEF i erstatning.

20 I sin afgørelse bemærkede den forelæggende ret, at der var en betydelig risiko for, at Domstolen ville afvise det i sag C-51/96 forelagte spørgsmål fra realitetsbehandling med den begrundelse, at sagen om foreløbige forholdsregler var afsluttet. Retten fandt således, at den ikke skulle afvente Domstolens dom i førstnævnte sag, og at den, eftersom der var tvivl om besvarelsen af det i den verserende sag rejste spørgsmål, skulle anmode Domstolen om en præjudiciel afgørelse.

21 I relation til Christelle Deliège's påstand om, at der blev fastlagt en foreløbig løsning, bemærkede den forelæggende ret, at den fandt det meget vanskeligt, for ikke at sige umuligt, i praksis at finde frem til en sådan løsning under behørig hensyntagen til samtlige parters interesser, idet den berørte person ikke havde foreslået konkrete foranstaltninger i så henseende.

22 Under disse omstændigheder udsatte Tribunal de première instance de Namur sagen, idet den forelagde Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Er det i strid med Rom-traktaten, navnlig artikel 59, 85 og 86, at kræve, at en sportsudøver, der er professionel eller halvprofessionel eller aspirerer til en status som professionel eller halvprofessionel, skal have en tilladelse fra sit forbund for at kunne stille op i en international turnering, hvor det ikke er landshold, der konkurrerer?«

Spørgsmålene om, hvorvidt Domstolen har kompetence til at besvare de præjudicielle spørgsmål, og hvorvidt de kan antages til realitetsbehandling

23 LFJ, LBJ, François Pacquée, den belgiske, den græske og den italienske regering samt Kommissionen har af forskellige grunde gjort gældende, at Domstolen ikke har kompetence til at besvare det spørgsmål, der er forelagt i sag C-51/96, og at dette spørgsmål helt eller delvis må afvises fra realitetsbehandling.

24 De har for det første henvist til, at den forelæggende ret har taget stilling til samtlige punkter i sagsøgerens begæring, hvorfor sagen ikke længere verserer for

retten. Eftersom hovedsagen var afsluttet på det tidspunkt, hvor den blev forelagt for Domstolen, har den forelæggende ret ikke længere nogen interesse i Domstolens besvarelse. Under sådanne omstændigheder følger det af dommen af 21. april 1988 i Fratelli Pardini-sagen (sag 338/85, Sml. s. 2041) og dommen af 4. oktober 1991 i sagen Society for the Protection of Unborn Children Ireland (sag C-159/90, Sml. I, s. 4685), at Domstolen ikke er kompetent til at besvare spørgsmålet.

25 Endvidere har spørgsmålet en hypotetisk karakter, og det vedrører et område — amatørsport — der ikke henhører under fællesskabsretten.

26 De nævnte parter har endelig anført, at den nationale ret ikke har givet en tilstrækkelig beskrivelse af de faktiske omstændigheder og de regler, som spørgsmålet hænger sammen med, hvilket er særlig påkrævet på konkurrenceområdet, hvor de faktiske og retlige omstændigheder ofte er indviklede (dom af 26.1.1993, forenede sager C-320/90, C-321/90 og C-322/90, Telemarsicabruzzo m.fl., Sml. I, s. 393).

27 LFJ, LBJ og François Pacquée samt den græske regering og Kommissionen er også af den opfattelse, at Domstolen helt eller delvis savner kompetence til at besvare det præjudicielle spørgsmål i sag C-191/97, og at dette spørgsmål må afvises fra realitetsbehandling. De har bl.a. gjort gældende, at den forelæggende ret ikke har givet tilstrækkelige oplysninger om de faktiske omstændigheder og de relevante regler, at spørgsmålet vedrører et område, der ikke henhører under fællesskabsretten, at kontradiktionsprincippet er blevet tilsidesat i forhold til UEJ og FIJ, og at det forelagte spørgsmål er af hypotetisk karakter, for så vidt som der henvises til andre kampe end kampe mellem landshold.

28 Det bemærkes for det første, at spørgsmålet om, hvorvidt de af den nationale ret forelagte spørgsmål vedrører et område, der ikke henhører under fællesskabsretten — enten fordi amatørsport falder uden for traktatens anvendelsesområde, eller fordi de kampe, retten sigter til, er kampe mellem landshold — vedrører realiteten og ikke formaliteten.

29 For det andet bemærkes i relation til den påståede tilsidesættelse af kontradiktionsprincippet i forhold til FIJ og UEJ, at det ikke tilkommer Domstolen at undersøge, om forelæggelsesbeslutningen er truffet i overensstemmelse med de nationale bestemmelser vedrørende retternes sammensætning og virkemåde (jf. bl.a. dom af 11.7.1996, sag C-39/94, SFEI m.fl., Sml. I, s. 3547, præmis 24, og af 5.6.1997, sag C-105/94, Celestini, Sml. I, s. 2971, præmis 20). Det følger heraf, at Domstolen ikke skal tage stilling til, om FIJ og UEJ burde være blevet tilvarslet i hovedsagerne.

30 Det bemærkes for det tredje, at det følger af Domstolens faste praksis, at det for at opnå en fortolkning af fællesskabsretten, som den nationale ret kan bruge, er påkrævet, at denne giver en beskrivelse af de faktiske omstændigheder og de regler, som de forelagte spørgsmål hænger sammen med, eller i alt fald forklarer de faktiske forhold, der er baggrunden for dens spørgsmål. Disse krav gælder ganske særlig på visse områder, som f.eks. konkurrencerettens, der er karakteriseret ved komplekse faktiske og retlige forhold (jf. bl.a. dommen i sagen Telemarsicabruzzo m.fl., præmis 6 og 7, og domme af 21.9.1999, henholdsvis sag C-67/96, Albany, Sml. I, s. 5751, præmis 39, og forenede sager C-115/97, C-116/97 og C-117/97, Brentjens', Sml. I, s. 6025, præmis 38).

31 De i forelæggelsesbeslutningerne indeholdte spørgsmål tjener ikke blot til at sætte Domstolen i stand til at give hensigtsmæssige svar, men også til at give medlemsstaternes regeringer samt andre berørte parter mulighed for at afgive

indlæg i henhold til artikel 20 i EF-statutten for Domstolen. Det påhviler Domstolen at overvåge, at denne mulighed bevares, når henses til, at det i henhold til ovennævnte bestemmelse kun er forelæggelsesbeslutningerne, der meddeles de pågældende parter (jf. bl.a. kendelse af 23.3.1995, sag C-458/93, Saddik, Sml. I, s. 511, præmis 13, Albany-dommen, præmis 40, og Brentjens'-dommen, præmis 39).

32 For så vidt angår sag C-191/97, som skal behandles først, fremgår det af de indlæg, der er indgivet af parterne i hovedsagen, medlemsstaternes regeringer, den norske regering og Kommissionen i henhold til artikel 20 i EF-statutten for Domstolen, at de i forelæggelsesafgørelsen indeholdte oplysninger har gjort det muligt for dem at tage stilling til det spørgsmål, der er forelagt Domstolen, i det omfang det vedrører traktatens regler om fri udveksling af tjenesteydelser.

33 Endvidere skal det understreges, at selv om den græske, den spanske og den italienske regering kunne mene, at de af den forelæggende ret givne oplysninger ikke gav dem grundlag for at tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt sagsøgeren i hovedsagen udøver økonomisk virksomhed i traktatens forstand, var disse regeringer og de andre berørte parter i stand til at indgive indlæg på grundlag af den forelæggende rets faktiske udtalelser.

34 I øvrigt blev de i forelæggelsesafgørelsen indeholdte oplysninger suppleret med indholdet af de af den nationale ret fremsendte sagsakter og de skriftlige indlæg for Domstolen. Medlemsstaternes regeringer og de andre berørte parter blev gjort bekendt med alle disse yderligere oplysninger, som er gengivet i retsmøderapporten, med henblik på retsmødet, hvorunder de om fornødent kunne fremsætte supplerende bemærkninger (jf. også i samme retning Albany-dommen, præmis 43, og Brentjens'-dommen, præmis 42).

35 Desuden giver de oplysninger, den nationale ret har givet, i fornødent omfang suppleret som beskrevet ovenfor, Domstolen et tilstrækkeligt kendskab til de faktiske omstændigheder og de regler, der danner baggrund for hovedsagen, således at den kan give en fortolkning af traktatens regler om fri udveksling af tjenesteydelser i forhold til den i sagen omhandlede situation.

36 I det omfang det forelagte spørgsmål drejer sig om konkurrencereglerne for virksomhederne, finder Domstolen derimod ikke, at den har modtaget tilstrækkelige oplysninger til at kunne udtale sig om afgrænsningen af det eller de i hovedsagen relevante marked(er). Det fremgår heller ikke klart af forelæggelsesafgørelsen, hvilken form for virksomheder og hvor mange virksomheder der opererer på de(t) relevante marked(er). Desuden kan Domstolen ikke på grundlag af de af den forelæggende ret givne oplysninger tage stilling til, om og i hvilket omfang der er samhandel mellem medlemsstaterne, eller om en sådan samhandel påvirkes af reglerne om udtagelse af judokæmpere.

37 Det må således konstateres, at forelæggelsesafgørelsen ikke indeholder tilstrækkelige oplysninger til at opfylde de i denne doms præmis 30 og 31 nævnte krav for så vidt angår konkurrencereglerne.

38 For så vidt angår det forelagte spørgsmål i sag C-51/96 bemærkes, at denne forelæggelseskendelse heller ikke indeholder tilstrækkelige oplysninger til, at Domstolen kan udtale sig om fortolkningen af konkurrencereglerne for virksomhederne. De oplysninger, der er givet i kendelsen — eventuelt suppleret med de oplysninger, der er indeholdt i de i henhold til artikel 20 i EF-statutten for Domstolen indgivne skriftlige indlæg og gengivet i retsmøderapporten — samt udtalelserne i forelæggelsesafgørelsen i sag C-191/97 har derimod gjort det muligt

for de berørte parter at tage stilling til fortolkningen af reglerne om fri udveksling af tjenesteydelser og for Domstolen at få tilstrækkeligt kendskab til de faktiske omstændigheder og de relevante regler, således at den kan træffe afgørelse i så henseende.

39 Selv om de spørgsmål, der er forelagt i de to hovedsager, er formuleret lidt forskelligt, er de i det væsentlige identiske, og det er under disse omstændigheder ikke nødvendigt at komme nærmere ind på de argumenter, der særligt er fremført til støtte for, at det forelagte spørgsmål i sag C-51/96 ikke bør antages til realitetsbehandling.

40 Det følger af ovenstående, at Domstolen skal besvare de forelagte spørgsmål, for så vidt som de vedrører fortolkningen af traktatens regler om fri udveksling af tjenesteydelser. Spørgsmålene må derimod afvises, i det omfang de drejer sig om fortolkningen af konkurrencereglerne for virksomhederne.

Fortolkningen af traktatens artikel 59

41 Indledningsvis bemærkes, at i betragtning af Fællesskabets mål henhører sportsudøvelse under fællesskabsretten, for så vidt der er tale om en økonomisk virksomhed i traktatens artikel 2's forstand (jf. dom af 12.12.1974, sag 36/74, Walrave og Koch, Sml. s. 1405, præmis 4, og af 15.12.1995, sag C-415/93, Bosman, Sml. I, s. 4921, præmis 73). Domstolen har i øvrigt anerkendt, at sport har stor samfundsmæssig betydning i Fællesskabet (jf. Bosman-dommen, præmis 106).

42 Denne retspraksis underbygges i øvrigt af erklæring nr. 29 om sport, som er knyttet til slutakten for den konference, der vedtog ordlyden af Amsterdam-traktaten, idet konferencen i erklæringen understreger sportens samfundsmæssige betydning og bl.a. opfordrer Den Europæiske Unions organer til at lægge særlig vægt på de specielle forhold, der er kendetegnende for amatørsporten. Denne erklæring er navnlig i overensstemmelse med den nævnte retspraksis, for så vidt som den vedrører de situationer, hvor sportsudøvelsen udgør en økonomisk virksomhed.

43 Det skal bemærkes, at traktatens bestemmelser om personers frie bevægelighed ikke står i vejen for en regulering eller praksis, der af ikke-økonomiske grunde udelukker fremmede spillere fra visse kampe som følge af disse kampes særlige karakter og rammer, hvorfor de udelukkende vedrører sporten som sådan, som f.eks. ved kampe mellem landshold fra forskellige lande. Domstolen har imidlertid udtalt, at en sådan indskrænkning i de omhandlede bestemmelsers anvendelsesområde må begrænses til, hvad dens formål kræver, og ikke kan påberåbes til støtte for at udelukke en hel sportsart fra traktatens anvendelsesområde (dom af 14.7.1976, sag 13/76, Donà, Sml. s. 1333, præmis 14 og 15, og Bosman-dommen, præmis 76 og 127).

44 De i hovedsagerne omhandlede udtagelsesregler vedrører ikke konkurrencer mellem landshold fra forskellige lande, der kun består af sportsudøvere, som er statsborgere i det land, som det forbund, der har udtaget dem, henhører under, såsom olympiske lege og visse verdens- og europamesterskaber. Reglerne går derimod ud på, at adgangen til at deltage i visse andre internationale konkurrencer på højt plan for de enkelte nationale forbund forbeholdes sportsudøvere, der er tilknyttet det pågældende forbund, uanset deres nationalitet. Det forhold, at der tages hensyn til de placeringer, sportsudøverne har opnået i disse turneringer, ved afgørelsen af, hvilke lande der kan tilmelde repræsentanter til De Olympiske Lege, kan ikke i sig selv begrunde, at disse

turneringer sidestilles med konkurrencer mellem landshold, som kan falde uden for fællesskabsrettens anvendelsesområde.

45 LFJ har bl.a. gjort gældende, at sportsforbund har ret til frit at fastlægge betingelserne for adgang til turneringer, der kun berører amatørsportsudøvere.

46 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at den omstændighed, at et sportsforbund ensidigt betegner de sportsudøvere, der er medlem af forbundet, som amatører, ikke i sig selv udelukker, at de pågældende udøver økonomisk virksomhed i traktatens artikel 2's forstand.

47 Hvad angår de omtvistede reglers karakter fremgår det af dommen i sagen Walrave og Koch (præmis 17 og 18) og Bosman-dommen (præmis 82 og 83), at fællesskabsbestemmelserne om fri bevægelighed for personer og tjenesteydelser ikke alene gælder for offentlige myndigheders retsakter, men tillige for andre former for regler, hvis formål er at give kollektive bestemmelser for lønarbejde og tjenesteydelser. Afskaffelsen mellem medlemsstaterne af hindringerne for den frie bevægelighed for personer og den frie udveksling af tjenesteydelser ville nemlig blive truet, hvis afskaffelsen af nationale skranker blev modvirket af hindringer, som skyldes, at sammenslutninger eller organer, der ikke henhører under den offentlige ret, udøver deres retlige autonomi.

48 Det følger heraf, at traktaten, navnlig artikel 59, 60 og 66, kan finde anvendelse på sportslig virksomhed og regler udstedt af sportsforbund som de i hovedsagerne omhandlede.

49 På baggrund af ovenstående bemærkninger og retsforhandlingerne for Domstolen skal det undersøges, om en virksomhed som den, der udøves af Christelle Deliège,

kan udgøre en økonomisk virksomhed i traktatens artikel 2's forstand og nærmere bestemt en tjenesteydelse i traktatens artikel 59's forstand.

50 Ifølge den kompetencefordeling mellem den nationale ret og Domstolen, som er indført ved den præjudicielle procedure, tilkommer det førstnævnte at tage stilling til sagens faktiske omstændigheder (jf. bl.a. dom af 3.6.1986, sag 139/85, Kempf, Sml. s. 1741, præmis 12), mens Domstolen skal give den nationale ret de vejledende oplysninger vedrørende fortolkningen, der er nødvendige, for at denne kan afgøre tvisten (dom af 22.5.1990, sag C-332/88, Alimenta, Sml. I, s. 2077, præmis 9).

51 Det skal i denne forbindelse indledningsvis understreges, at der i forelæggelsesafgørelsen i sag C-191/97 bl.a. tales om beløb, der udbetales på grundlag af tidligere resultater, og sponsorkontrakter, der er direkte forbundet med sportsudøverens resultater. Endvidere har Christelle Deliège for Domstolen, idet hun har fremlagt visse dokumenter til støtte for sine udtalelser, anført, at hun som følge af sine sportslige præstationer har modtaget støtte fra det franske fællesskab i Belgien og fra den belgiske nationale olympiske komité, og at hun er blevet sponsoreret af et pengeinstitut og af en bilfabrikant.

52 Hvad dernæst angår begreberne økonomisk virksomhed og tjenesteydelser i henholdsvis artikel 2 og artikel 59 i traktaten bemærkes, at disse begreber fastlægger anvendelsesområdet for en af de fundamentale friheder, der garanteres ved traktaten, og at de derfor ikke kan fortolkes indskrænkende (jf. i samme retning dom af 23.3.1982, sag 53/81, Levin, Sml. s. 1035, præmis 13).

53 Særligt for så vidt angår det første af de to begreber fremgår det af fast retspraksis (Donà-dommen, præmis 12, og dom af 5.10.1988, sag 196/87, Steymann, Sml. s. 6159, præmis 10), at en lønnet arbejdsydelse eller en tjenesteydelse mod vederlag skal anses for økonomisk virksomhed i traktatens artikel 2's forstand.

54 Som Domstolen bl.a. har fastslået i Levin-dommen (præmis 17) og Steymann-dommen (præmis 13), skal den udøvede virksomhed dog være reel og faktisk og ikke af en sådan art, at den fremstår som et rent marginalt supplement.

55 Med hensyn til tjenesteydelser hedder det i traktatens artikel 60, stk. 1, at som tjenesteydelser i bestemmelsens forstand betragtes de ydelser, der normalt udføres mod betaling, i det omfang de ikke omfattes af bestemmelserne vedrørende den frie bevægelighed for varer, kapital og personer.

56 Det bemærkes i denne forbindelse, at sportslig virksomhed og navnlig en eliteidrætsudøvers deltagelse i en international turnering kan indebære, at der præsteres flere forskellige, men tæt sammenflettede tjenesteydelser, som kan falde ind under traktatens artikel 59, selv om der ikke betales for visse af disse ydelser af dem, der modtager ydelserne (jf. dom af 26.4.1988, sag 352/85, Bond van Adverteerders m.fl., Sml. s. 2085, præmis 16).

57 Som eksempel kan nævnes, at arrangøren af en sådan turnering giver deltagerne mulighed for at udøve deres sportslige virksomhed under forhold, hvor de kan måle sig med andre sportsudøvere, og til gengæld gør sportsudøverne gennem deres deltagelse i turneringen det muligt for arrangøren at skabe en stor sportsbegivenhed, som publikum kan overvære, som tv-kanaler kan transmittere, og som kan interessere annoncører og sponsorer. Desuden giver sportsudøveren sine egne sponsorer en reklameydelse, der er baseret på selve den sportslige virksomhed.

58 Hvad endelig angår de indvendinger, der er fremsat i de for Domstolen afgivne indlæg, dels om at hovedsagerne vedrører et rent internt forhold, dels om at visse internationale arrangementer falder uden for traktatens territoriale anvendelsesområde, skal der erindres om, at traktatens bestemmelser om fri udveksling af tjenesteydelser ikke finder anvendelse på en form for virksomhed, hvis elementer alle hører hjemme i en enkelt medlemsstat (jf. senest dom af 9.9.1999, sag C-108/98, RI.SAN., Sml. I, s. 5219, præmis 23, og af 21.10.1999, sag C-97/98, Jägerskiöld, Sml. I, s. 7319, præmis 42). Det kan imidlertid eksempelvis udgøre et grænseoverskridende element, at en sportsudøver deltager i en turnering i en anden medlemsstat end den, hvor han er bosiddende.

59 Det tilkommer den nationale ret ud fra disse fortolkningsbidrag at vurdere, om Christelle Deliège's sportslige virksomhed og navnlig hendes deltagelse i internationale turneringer er en økonomisk virksomhed i traktatens artikel 2's forstand og nærmere bestemt en tjenesteydelse i traktatens artikel 59's forstand.

60 Såfremt det lægges til grund, at Christelle Deliège's virksomhed kan betegnes som en tjenesteydelse, skal det undersøges, om de i hovedsagerne omhandlede udtagelsesregler udgør en hindring for den frie udveksling af tjenesteydelser i traktatens artikel 59's forstand.

61 Det bemærkes i denne forbindelse, at de i hovedsagerne omhandlede udtagelsesregler i modsætning til de regler, der fandt anvendelse i Bosman-sagen, ikke fastlægger betingelserne for professionelle sportsudøveres adgang til arbejdsmarkedet og ikke indeholder udlændingeklausuler, der begrænser antallet af statsborgere fra andre medlemsstater, der kan deltage i en turnering.

62 Christelle Deliège, som er belgisk statsborger, har i øvrigt ikke gjort gældende, at det valg, LBJ traf ved ikke at udtage hende til turneringen, blev truffet på grundlag af hendes nationalitet.

63 Desuden vedrører sådanne udtagelsesregler — som fastslået i nærværende doms præmis 44 — ikke en turnering, hvor det er landshold, der konkurrerer, men en turnering, hvor sportsudøverne, efter at de er blevet udtaget, deltager på egne vegne.

64 Det skal i denne sammenhæng blot bemærkes, at udtagelsesregler som de i hovedsagerne omhandlede ganske vist uundgåeligt medfører en begrænsning af antallet af deltagere i en turnering, men at en sådan begrænsning er et naturligt

led i afviklingen af en international sportsturnering på højt plan, som nødvendigvis forudsætter, at der vedtages visse regler eller udtagelseskriterier. Sådanne regler kan derfor ikke i sig selv betragtes som en hindring for den frie udveksling af tjenesteydelser, som er forbudt efter traktatens artikel 59.

65 Endvidere bemærkes, at når der i forbindelse med en international sportsturnering indføres et system for udvælgelse af deltagerne frem for et andet, skal dette ske ud fra en lang række hensyn, der er uafhængige af den enkelte sportsudøvers personlige situation, såsom den pågældende sportsgrens karakter, organisation og finansiering.

66 Selv om et udvælgelsessystem kan vise sig at være mere fordelagtigt for en kategori af sportsudøvere end for en anden, giver dette ikke i sig selv grundlag for at konkludere, at et sådant system udgør en hindring for den frie udveksling af tjenesteydelser.

67 Det tilkommer således naturligt de berørte enheder, såsom arrangørerne af turneringerne, sportsforbundene eller foreningerne af professionelle sportsudøvere, at fastsætte passende regler og foretage udtagelsen i henhold hertil.

68 Det må i denne forbindelse anerkendes, at det forhold, at en sådan opgave tildeles de nationale forbund, som normalt består af personer med den nødvendige viden

og erfaring, afspejler den valgte organisationsform inden for de fleste sportsgrene, der som hovedregel hviler på, at der findes ét forbund i hvert land. Det skal desuden bemærkes, at de i hovedsagerne omhandlede udtagelsesregler både gælder for turneringer inden for Fællesskabet og for turneringer, der finder sted uden for dette, og at de både vedrører medlemsstaternes statsborgere og tredjelandes statsborgere.

69 De forelagte spørgsmål skal herefter besvares med, at en regel, hvorefter det kræves, at en sportsudøver, der er professionel eller halvprofessionel eller aspirerer til en status som professionel eller halvprofessionel, skal have en tilladelse fra eller være blevet udtaget af sit nationale forbund for at kunne deltage i en international sportsturnering på højt plan, hvor det ikke er landshold, der konkurrerer, ikke i sig selv udgør en hindring for den frie udveksling af tjenesteydelser, som er forbudt efter traktatens artikel 59, forudsat at reglen er nødvendig som led i organiseringen af en sådan turnering.

Sagsomkostningerne

70 De udgifter, der er afholdt af den belgiske, den danske, den tyske, den græske, den spanske, den franske, den italienske, den nederlandske, den østrigske, den finske, den svenske og den norske regering og af Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagernes behandling i forhold til hovedsagernes parter udgør et led i de sager, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Tribunal de première instance de Namur ved kendelse af 16. februar 1996 og ved afgørelse af 14. maj 1997, for ret:

En regel, hvorefter det kræves, at en sportsudøver, der er professionel eller halvprofessionel eller aspirerer til en status som professionel eller halvprofessionel, skal have en tilladelse fra eller være blevet udtaget af sit nationale forbund for at kunne deltage i en international sportsturnering på højt plan, hvor det ikke er landshold, der konkurrerer, udgør ikke i sig selv en hindring for den frie udveksling af tjenesteydelser, som er forbudt efter EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF), forudsat at reglen er nødvendig som led i organiseringen af en sådan turnering.

Rodríguez Iglesias Moitinho de Almeida

Edward Sevón Kapteyn Puissochet

Hirsch Jann Ragnemalm

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 11. april 2000.

R. Grass G.C. Rodríguez Iglesias

Justitssekretær Præsident